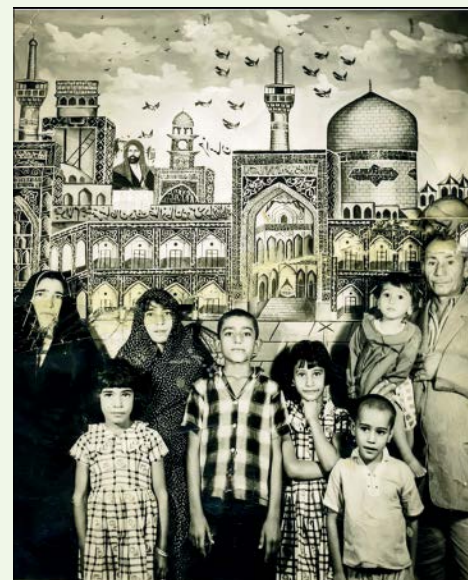

عکاس‌های گویند از وقتی دوربین‌های پیشرفته آمده مردم کمتر سراغ ما می‌آیند. البته دیگر خبری از این پرده‌های نقاشی شده هم نیست!

گشتی در عکاسی‌های دور حرم که بیشتر مسافران قدیمی از آن خاطره دارند

عکسی با عطر زیارت

عکس یادگاری با حرم را میان اغلب آلبوم‌های قدیمی می‌توان پیدا کرد. همان عکس‌هایی که مادر بزرگ‌های مان با چادر گل‌گلی کنار بابابزرگ و چند بچه قد و نیم قد ایستاده‌اند. همان عکس‌هایی که پدر بزرگ‌مان معمولاً یکی از بچه‌ها را بغل کرده و با دست دیگرش روی سینه به آقا سلام می‌دهد! بعضی وقت‌ها هم عکس‌های مجردی بابا و زیارت امام رضامیان عکس‌های قبل ازدواج بابا خودنمایی می‌کند. خیلی‌ها هنوز عکس گرفتن با بنر حرم را یادشان هست. همان دوربین‌های قدیمی که باید صبر می‌کردیم و منتظر روشن شدن شات‌های دوربین عکاس باشی بودیم. گاهی هم که چند خانواده مشرف می‌شدیم قرارمان ساعت ۳ یا ۴، وقتی هوا کمی خنک‌تر می‌شد، کنار یکی از عکاسی‌های دور فلکه آب بود. در واقع این عکس‌ها در گذشته یکی از مهم‌ترین یادگاری‌های زندگی خانوادگی خیلی از ماست. ثبت یک لحظه خوش در سفری خانوادگی در چاردیواری عکاسی. به همین بهانه دوری زدیم در عکاسی‌های اطراف حرم و حال و هوای این روزهایشان.

قدیم‌ترها که هر کس یک موبایل دوربین دار همراهش نبود، عکس گرفتن از حرم حس خاصی داشت! کنار همان بنرها یا نقاشی هنرمندان ایستادن و دست گذاشتن روی سینه، خودش نوعی سوغاتی بود؛ سوغاتی‌ای که بعضی مواقع تا نیم قرن همراه خانواده یادگاری از زیارت امام رضا بود. اما حالا خبری از عکس‌های حرم نیست. عکاس‌ها می‌گویند از وقتی دوربین‌های پیشرفته آمده مردم کمتر سراغ ما می‌آیند. البته دیگر خبری از این پرده‌های نقاشی شده هم نیست! پس زمینه‌های بی‌روح آبی داخل مغازه‌های محدود باقیمانده خودنمایی می‌کنند.

پاساژهای پر زرق و برق که روبه‌روی مغازه‌ها سر بلند کردند و حتی معلوم نیست دست به سینه مقابل چه قرار است بایستیم! عکس‌ها هم فتوشاپی با رتوش‌های عالی. چادرهای گل‌گلی هم به لباس‌های محلی تغییر کرده و با سبک و سیاق ذائقه مخاطبان تعویض می‌شوند. لباس‌های قاجاری، تجهیزات غیرمرسوم و عصاهای عجیب و غریب کنار جواهرات بدلی جای تک‌تک اجزای عکس‌های ساده قدیمی را گرفته است. به لطف تلفن‌های همراه امروز عکاسی در حرم تغییر کرده اما در کوچه‌های قدیمی اطراف حرم مثل بازار عباس قلی خان، چهارباغ و عیدگاه، عکاسی‌های هستند که با همان شیوه قدیمی و موروثی ثبت خاطرات می‌کنند.

حسن یکی از عکاسان دور حرم است، او به جام‌جم می‌گوید: «سال‌هاست مشغول عکاسی هستیم. عمدتاً افراد جوان برای عکس می‌آیند و البته شهروندان سایر کشورها؛ عکس‌ها را هم می‌خواهند به صورت فتوشاپی باشد. عمده

افراد برای این که عکس‌شان باکیفیت باشد مجبورند پشت به پرده آبی باشند. البته هزینه‌های نقاشی و از طرفی کمبود تنوع پرتره‌ها موجب شده کسی تمایل چندانی به نقاشی‌ها نداشته باشد. عکس‌ها هم بلافاصله چاپ می‌شود و چون تصاویر به صورت دیجیتال است طی چند ساعت می‌توان عکس‌ها را تحویل داد. مثل گذشته نیست که عکس‌ها به صورت نگاتیو به چاپخانه برود و بعد از ۲۴ ساعت دست ما برسد.»

دوری اطراف حرم می‌زنیم. مغازه‌دارهای قدیمی به دلیل توسعه حرم مجبور به جابه‌جایی شدند. البته هنوز مغازه‌های با قدمت بیش از سه دهه فعال هستند اما عمده مغازه‌های قدیمی به دلیل توسعه حرم دیگر فعالیتی نمی‌کنند. فعالیت عکاسی‌ها هم با سختی‌هایی مواجه است. کم‌شدن زائر کسب و کار آنها را دچار مشکل ساخته با این حال هنوز تابلو به دست دنبال مشتری‌اند.

داوود یکی از کسبه خوشنام عکاسی در فلکه آب است که از تغییرات عکاسی می‌گوید: «با راه افتادن هتل‌های لوکس و مراکز اقامتی مجهز در اطراف حرم، عمدتاً افراد از عکاس‌های این مراکز استفاده می‌کنند و چندان تمایلی به عکاسی در حرم یا عکاسی در اطراف حرم نیست. بعضی از هتل‌ها هم که به عنوان هدیه، عکس را به صورت سوغاتی به مشتریانشان هدیه می‌دهند.

البته عکاسی با گوشی هم موجب بی‌مهری نسبت به این فرهنگ قدیمی شده است. گرچه یک گله‌مندی هم نسبت به مسوولان حرم داریم! عکاسی با گوشی تلفن همراه داخل صحن‌ها آزاد است و همین هم موجب کاهش مشتریان ما

شده. ای کاش فضایی داخل حرم تعبیه می‌شد تا ما هم بر اساس مجوز می‌توانستیم عکاسی کنیم. هم این کار یک فرهنگ و اصالتی را نگه می‌داشت و هم موجب برکت در کار ما می‌شد.»

جعفر کبوتری هم یکی از عکاسان قدیمی مشهدی است که سال‌هاست در داخل و اطراف حرم عکاسی می‌کند. کبوتری یکی از نمادهای عکاسی قدیمی مشهد است. کنار عکس‌های قدیمی گوشه سمت چپ، اسمش را امضا می‌کند تا نشانی از خودش به یادگار بگذارد. کبوتری از گذشته می‌گوید: «قدیم‌ترها اینقدر هم سخت نبود، دوربین را می‌گرفتیم و وارد حرم می‌شدیم، خانواده‌ها از ما می‌خواستند برای عکاسی به حرم برویم و وقتی صحن را انتخاب می‌کردیم می‌ایستادیم و عکس را می‌گرفتیم.»

اما عکاسان حرفه‌ای حرم هم خاطراتی از آن روزها دارند. مسعود نوذری یکی از عکاسان معروف حرم مطهر رضوی است که از ۳۳ سال قبل وارد عرصه کار عکاسی شده است. از سه دهه فعالیت نوذری بیش از ۲۵ سال آن عکاسی از حرم است. نوذری که از حدود ۹ سالگی از تهران به مشهد آمده و در همین جا به اتفاق خانواده ماندگار شده در گفت‌وگو با جام‌جم می‌گوید: اولین عکسی که گرفتم از محل تجمع کبوترها در صحن انقلاب بود و سعی کردم از لحظه توزیع گندم توسط یکی از خادمین و پرواز ناگهانی کبوترها در کنار ایوان طلا عکس بگیرم و آن را ثبت کنم.

وی ادامه می‌دهد: «از حدود سال ۷۸ تقریباً وارد عکاسی از حرم شدم و فقط همین سبک عکاسی را ادامه دادم. یکی از مهم‌ترین خاطرات به یادماندنی برای من زمان تعویض ضریح متبرک امام رضا بود؛ ۵۵ روز به طور مستمر و شبانه‌روز از مراحل تعویض ضریح عکاسی کردم. عکس‌هایی که امروز یکی از زیباترین لحظات زندگی ام را یادآور می‌شود.» نوذری هم خاطره‌ای از عکس‌های قدیمی حرم دارد: «خوب به یاد دارم که همان سال اول که به مشهد آمدم در خیابان امام رضا عکاسانی بودند که مدام صدا می‌کردند عکس حرم بارگاه تا این که یک روز پدرم با مادرم جلوی چند تا از این پرده‌های عکاسی گنبد بارگاه ایستادیم و با پرده‌های مختلف آن عکس گرفتیم که مهم‌ترین خاطره عکس قدیم با پدر و مادر از سال ابتدای زندگی در مشهد است که الان روی دیوار خانه پدری به یادگار مانده است.»

از نگاه زائران

زائران حرم هم هرکدام خاطراتی از این عکس‌های قدیمی دارند. انگار که عکس گرفتن دور حرم جزو یکی از مناسک سفر به مشهد بوده است. وقتی برای تهیه گزارش به اطراف حرم رفتیم یکی از زائران هم از خاطرات گذشته‌اش گفت: «حدود ۵۰ سال قبل با خانواده از تهران به مشهد آمدم، هیچ وقت این زیارت یادمان نمی‌رود، هنوز عکس این زیارت روی دیوار خانه‌مان نصب است. هرچند اخیراً فهمیدم آن مغازه در طرح توسعه حریم حرم از بین رفته اما ثبت خاطره آن زیارت هنوز شیرین است.

هر زمان به این عکس نگاه می‌کنم یاد خاطرات سفر به مشهد و ماندگار شدن و ازدواج‌کردنم می‌افتم. آن عکس برای من خاطرات عجیب و غریبی رقم زده است. پس از آن سال برای همیشه کنار امام رضا قرار گرفتم و در همین شهر ازدواج کردم. در این عکس که با پس‌زمینه ضریح قدیمی حضرت رضا گرفته شده از جمع پنج نفری آن عکس دونفر به رحمت خدا رفتند. این عکس خاطرات خوب کودکی و شور و شعف آن روزها را برایم مرور می‌کند.»

مریم خراعی

خبرنگار خراسان رضوی